

NOTĂ INFORMATIVĂ PRIVIND REFUGIAȚII DE ETNIE ROMĂ

Grupul de Lucru pentru Persoane de Etnie Romă
Forumul de Coordonare a Refugiaților Moldova

Grupul de Lucru pentru Persoane de etnie Romă a fost înființat în aprilie 2022 cu sprijinul Forumului de Coordonare a Refugiaților din cadrul Grupului de Lucru pentru Protecție. Membrii grupului operativ includ actori umanitari care oferă servicii specifice pentru refugiații de etnie Romă.

CONTEXT

Conflictul în curs din Ucraina a dus la strămutarea a milioane de persoane, atât în interiorul Ucrainei, cât și în țările vecine. Mulți dintre ei au călătorit în Republica Moldova, unde peste 850.000 de ucraineni și 122.500 de cetățeni din țări terțe cereau azil la sfârșitul lunii noiembrie 2023, iar 113.000 de cetățeni ucraineni care fugeau de război au decis să se stabilească în regiune.

Refugiații de etnie romă se numără printre cei mai vulnerabili refugiați din Moldova, expuși riscului de apatridie, separați de comunitățile gazdă prin limbă și cultură și adesea neștiind care sunt serviciile disponibile. În timp ce guvernul Moldovei a primit refugiații de etnie Romă pe teritoriul său, așa cum a făcut-o pentru toți refugiații din Ucraina, și a depus eforturi pentru a identifica și a răspunde nevoilor acestei comunități specifice, mai există provocări care necesită atenție în ceea ce privește accesul la drepturi și servicii.

Această notă informativă își propune să ofere atât o prezentare generală a situației refugiaților ucraineni de etnie Romă din Moldova, a lacunelor și nevoilor cu care se confruntă, cât și care sunt eforturile ale actorilor umanitari în desfășurare pentru a soluționa aceste provocări.

CARTOGRAFIERA REFUGIAȚILOR ROMI

Datele fiabile despre populația de etnie Romă din regiune Europei sunt limitate, însă estimările sugerează că între 200.000 și 400.000 de persoane trăiau în Ucraina înainte de războiul din 24 februarie 2022, și aproximativ 100.000 de persoane ar fi părăsit țara de atunci¹.

În iunie și iulie 2023, Grupul de lucru pentru persoane de etnie Romă a întreprins un exercițiu de cartografiere a refugiaților de etnie Romă din Moldova, identificând peste 1.500 de persoane². Aceștia s-au alăturat comunității etnice Romă deja existentă în Moldova, de aproximativ 10.000 de persoane³. Numărul total ar putea fi mai mare din cauza caracteristicilor de mobilitate activă, specifică unei părți a populației de refugiați de etnie Romă. Dintre cei intervievați, 54% dintre refugiații romi sunt de sex feminin și 46% de sex masculin; 48% dintre aceștia au vârste cuprinse între 18 și 65 de ani, 47% sub vârsta 18 ani și 5% peste 65 de ani. Aproximativ 6% dintre cei intervievați au indicat că au o dizabilitate sau o afecțiune medicală gravă. Dintre aceștia 6%, majoritatea - 61 de persoane - locuiesc pe malul stâng al râului Nistru, în comparație cu 37 de persoane pe malul drept.

Majoritatea celor chestionați, din numărul total, locuiesc pe malul drept al râului Nistru, în timp ce aproximativ o treime au declarat că locuiesc pe malul stâng, adică în regiunea transnistreană. Majoritatea refugiaților romi locuiesc în orașe, doar 28% dintre cei chestionați trăiesc în zone rurale.

NEVOI ȘI PROVOCĂRI

Sondajele de monitorizare a protecției în Moldova a arătat că refugiații de etnie romă au aceleași nevoi imediate ca și alți refugiați din Ucraina, inclusiv nevoia de asistență financiară, îmbrăcăminte, acces la asistență medicală și educație. Cu toate acestea, anumite aspecte au un impact deosebit asupra comunității de refugiați de etnie romă, menționate mai jos.

ATITUDINEA FAȚĂ DE REFUGIAȚII ROMI

Stereotipurile negative și discriminarea împotriva etnicilor romi există în toată Europa, inclusiv în Moldova, ceea ce are un impact asupra capacității refugiaților romi de a avea acces la drepturi și servicii. Un studiu realizat în 2022 de organizația SeeD (Centrul pentru Pace Durabilă și Dezvoltare Economică) privind coeziunea socială și reconcilierea (SCORE) a constatat că doar 26% dintre moldovenii intervievați ar accepta să interacționeze personal cu etnicii romi⁴.

Aceste constatări sunt susținute de discuțiile de grup, precum și de sondajele de monitorizare a protecției⁵, în care unii refugiați au raportat discriminare și comportamente negative față de ei în diferite domenii. Acestea fiind spuse, mulți refugiați romi au afirmat, de asemenea, că se simt în general bineveniți în Moldova și că intenționează să rămână aici până când se vor putea să se întoarcă acasă în siguranță⁶.

MEDIATORII COMUNITARI ROMI

O resursă importantă, pentru a interacționa cu comunitatea de refugiați romi și a aborda provocările cu care aceștia se confruntă, este rețeaua mediatorilor comunitari de romi, care include aproximativ 43 de mediatori în întreaga țară. Aceste posturi de mediatori au fost create de Guvernul Republicii Moldova în 2013 pentru a răspunde nevoilor etnicilor romi din Moldova. Acești mediatori s-au dovedit a fi o resursă esențială și pentru comunitatea de refugiați romi, facilitând dialogul dintre refugiații romi și comunitățile locale, precum și oferind informații și sprijin pentru accesarea serviciilor disponibile.

EDUCAȚIE

Mulți refugiați de etnie romă au nevoie de sprijin educațional specializat. Unii adulți romi, în special femei, nu sunt alfabetizați, ceea ce poate crea dificultăți în accesarea serviciilor. Unii copii nu au mers niciodată la școală și au nevoie de cursuri de recuperare înainte de a fi integrați în sistemul educațional. Este posibil ca alții să fi frecventat școala în Ucraina, dar educația lor a fost întreruptă când familia lor s-a refugiat în Moldova. Acești factori, precum și stigmatizarea generală împotriva romilor în comunitățile locale, pot crea obstacole în calea educației în cadrul școlii. De asemenea, din cauza situației economice a multor familii, aceștia nu dispun adesea de dispozitive digitale și de cunoștințele de operare pe calculator necesare pentru a studia online.

⁴ https://api.scoreforpeace.org/storage/pdfs/REP_Moldova22_Social-Relations_v3_Package.pdf

⁵ See, e.g., OHCHR monitoring factsheets, available at: https://data.unhcr.org/en/search?type%5B0%5D=document&working_group=329&or_json=%7B%220%22%20%220%22%7D&or=0

⁶ See, 2022 UNHCR Participatory Assessment (Feb 2023), available at <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99673>

LOCUINȚE

Aproape 45 % dintre refugiații romi intervievați în timpul exercițiului de cartografiere locuiau în centre de cazare pentru refugiați (RAC), un procent mult mai mare decât cel al populației de refugiați ucraineni în general. Dintre aceștia, aproximativ 60% locuiau în RAC de mai mult de un an. Deși guvernul nu direcționează refugiații romi către anumite centre de cazare pentru romi, unele centre de cazare au o populație Romă deosebit de numeroasă. Acest lucru se explică, parțial, prin faptul că mulți dintre refugiații romi doresc să locuiască împreună, precum și prin dificultățile de a acomoda familii numeroase în alte centre.

Dintre cei intervievați 50% locuiau în locuințe private și aproximativ 5% locuiau în familii gazdă. Refugiații romi au raportat dificultăți în închirierea apartamentelor din cauza stereotipurilor negative ale proprietarilor privați. În privința condițiilor de trai, în timpul evaluării participative a UNHCR de la sfârșitul anului 2022, refugiații de etnie romă au considerat, în general, condițiile din RAC-uri ca fiind mai bune decât cele din locuințele private. Locuințele pe care refugiații au reușit să le închirieze aveau puține dotări de bază pentru locuințe sau chiar deloc, menționând situații în care au fost nevoiți să doarmă pe jos și că nu aveau lemne pentru a-și încălzi locuințele.

LOCURI DE MUNCĂ

Datorită ratelor scăzute de alfabetizare și a discriminării, refugiații adulți apti de etnie Romă întâmpină adesea obstacole în privința accesului unui loc de muncă. Mulți raportează că pot găsi doar locuri de muncă sezoniere în domeniul agriculturii, care nu sunt stabile, informale și adesea prost plătite.

PROTECȚIA COPILULUI ȘI VIOLENȚA BAZATĂ PE GEN

Violența bazată pe gen și aspectele privind protecția copilului reprezintă riscuri importante pentru protecția copiilor și se suprapun frecvent în cadrul comunității Rome. Practicile tradiționale nocive, întemeiate pe percepția atribuită rolurilor femeilor și fetelor, duc la situații de căsătorie timpurie și de sarcină în rândul adolescentelor, precum și la violență din partea partenerului de cuplu. Acest lucru este valabil mai ales în comunitățile religioase de Romi. Activitatea mediatorilor Romi este esențială pentru a asigura sprijin și posibilitatea de a avea acces la anumite servicii pentru supraviețuire și pentru a contribui la schimbarea stereotipurilor de gen, cât și la înlăturarea problemelor legate de violența bazată pe gen. Femeile și copiii sunt considerați ca fiind în mai mare măsură expuși riscului de a fi traficați din cauza unor factori combinați, inclusiv a factorilor de vulnerabilitate de natură socioeconomică.

RISCU APATRIDIEI

Mulți refugiați romi sunt expuși riscului de a deveni apatrizi, la fel ca și în Ucraina. Mulți dintre ei nu au acte de identitate sau au doar documente emise de către fosta Uniune Sovietică.

Sunt necesare serviciile de consiliere juridică pentru confirmarea cetățeniei lor și regularizarea statutului lor juridic. Din fericire, Moldova a fost una dintre primele țări care a instituit proceduri de determinare a apatridiei și există o conștientizare aprofundată a importanței și complexității acestei probleme.

REZULTATE CHEIE 2022/2023

Membrii Grupului Operativ au sprijinit refugiații prin diferite proiecte și activități, după cum au raportat Forumului de Coordonare a Refugiaților. Printre rezultatele cheie raportate din februarie 2022 până în septembrie 2023, se numără:

1.300 refugiați au fost informați despre serviciile disponibile

2,435 refugiați au primit sprijin vizat, inclusiv prin distribuirea a peste 450 de bunuri nealimentare (NFI)

500 refugiații au fost susținuți prin intermediul serviciului de asistență psihologică (PSS) și al activităților recreative

300 copii au fost incluși în cursuri de alfabetizare de bază

325 refugiați au beneficiat de asistență de mediere culturală la Palanca Bus Hub

200 refugiați au primit sprijin pentru a avea acces la locuințe în condiții de siguranță

360 persoane au beneficiat de asistență juridică

100 sesiuni de informare au fost organizate pentru managerii și personalul din centrele de cazare despre cultura și tradițiile romilor

90 sesiuni despre Sănătatea Sexuală și Reproductivă, și Igiena Menstruală au fost desfășurate

311 sondaje de monitorizare a protecției au fost efectuate

RECOMANDĂRI

- Promovarea colectării și raportării în mod responsabil a datelor pe baza apartenenței etnice.
- Asigurarea accesului la informații privind serviciile existente disponibile și modul de legalizare a statutului.
- Asigurarea și monitorizarea accesului la spațiile de cazare în condiții de siguranță cu condiții de bază WASH.
- Intensificarea campaniilor de sensibilizare cu privire la importanța educației, riscurile căsătoriilor timpurii, violența de gen și alte probleme de protecție.
- Asigurarea unor cursuri de sprijin pentru copii cu scopul de a facilita incluziunea în sistemul de învățământ.
- Furnizarea de bunuri necesare pentru iarnă, în special haine și lemne de foc pentru cei din zonele rurale.
- Creșterea nivelului de implicare a refugiaților în activitățile în desfășurare de actorii umanitari și asigurarea participării la procesele decizionale.

- Implicarea activă a refugiaților în planificarea mijloacelor de trai, cu accent pe oportunitățile de angajare în condiții de siguranță.
- Sprijinirea organizațiilor locale aparținând comunității romă în activități de formare și de dezvoltare a abilităților.
- Intensificarea acțiunilor de advocacy în legătură cu respectarea drepturilor persoanelor de etnie romă, atât ale refugiaților, cât și ale membrilor comunității locale.
- Crearea unor spații și activități care să promoveze gradul de integrare și coeziune socială.

ISTORIILE REFUGIAȚILOR

Istoriile despre viața oamenilor prezintă un aspect fundamental în cadrul responsabilizării al organizațiilor umanitare, fiind un instrument de a evalua calitatea și impactul eforturilor lor.

„Suntem recunoscători că putem rămâne în siguranță și suntem bineveniți în Moldova.”

Olga Ruda, o refugiată romă în vârstă de 34 de ani, a venit în Moldova împreună cu cei nouă copii și soțul ei în căutare de siguranță. Fără studii, dar dornică să își schimbe viața în mai bine, familia a încercat să beneficieze de toate șansele pe care Moldova le oferă refugiaților. Această familie de refugiați este foarte recunoscătoare Republicii Moldova pentru ajutorul acordat în ceea ce privește asigurarea unui adăpost și pentru căldura cu care au fost primiți în țara gazdă.

Sapte copii frecventează în prezent cursurile de alfabetizare la Centrul de cazare pentru refugiați (RAC), la inițiativa părinților lor. Copiii – Alexei, Veaceslav, Mikola, Ilona, Sofia, Artur și Arsen – nu doar că au început deja să învețe să citească și să scrie în limba română, dar participă activ în timpul lecțiilor. De asemenea, doi dintre copii continuă să învețe și online în Ucraina.

Copiii au făcut progrese semnificative în cadrul cursurilor de la Centru: frecventează zilnic lecțiile, sunt încântați de modul în care le sunt oferite și au reușit să treacă de la dispozitivele digitale la alfabetizare. De asemenea, își încurajează părinții să înceapă să învețe limba română și să frecventeze cursurile de literație, întrerupând astfel ciclul de analfabetism în familie.

Important este faptul că copiii familiei Ruda se simt acum în siguranță și se integrează în Moldova. Reușita lor în procesul de alfabetizare nu doar că îi va ajuta în studiile lor viitoare, dar povestea lor este un exemplu îmbucurător și pentru toți copiii de refugiați din Moldova.

Contacte

Conducători al Grupului Lucru pentru Persoane de Etnie Romă

Marin Alla, Președinte, Coaliția Tarna Rom și Vocile Romilor, allamarin@yahoo.com

Alina Sava, Ofițer de teren, INTERSOS, fieldoff.chișinău.moldova@intersos.org